

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว่างประเทศ
(องค์การมหาชน)

หัตถกรรม
ที่ใกล้
สูญหาย
Forgotten
Heritage

ว่าวเบอร้อามัส

ว่าวในวัฒนธรรมมลายูชายแดนใต้ที่ใกล้สูญหาย

“ว่าว” งานหัตถกรรมที่อยู่คู่กับมนุษย์แทบทุกพื้นที่ทั่วโลกที่มีมนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นมาแต่ครั้งโบราณ ตัวว่าวแต่ละชนิดของแต่ละชนชาติจะสามารถบอกเล่าความเป็นมาของประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชนผ่านการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งก่อนจะมาเป็นว่าวจะลอยขึ้นสู่ท้องฟ้านั้น ลวดลาย และโครงสร้างของว่าวยังเป็นสิ่งสะท้อนได้ถึงศิลปะ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องรวมเอาไว้อยู่ด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงแก่นของชนชาตินั้นๆ ได้

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีประเพณีวัฒนธรรมและงานหัตถกรรมบางอย่างที่นับวันจะยิ่งถูกลบเลือนออกไป ว่าวเบอร์อามัส คือหนึ่งในเรื่องราวอันทรงคุณค่านี้ โดยมีการอ้างอิงจากประวัติศาสตร์มลายูว่า ว่าวเบอร์อามัส ได้เคยสูญหายไปจากชีวิตของชาวจังหวัดชายแดนใต้มาเป็นเวลานาน จนแทบจะไม่มีใครรู้จักรูปร่างหน้าตาของว่าวชนิดนี้เสียแล้ว

ได้มีการกล่าวถึงว่าวชนิดนี้ในบทละครมะโย่งหรือเมาะโย่ง นาฏศิลป์การแสดงพื้นถิ่นชายแดนใต้ ที่มีการผสมผสานระหว่างศิลปะการร่ายรำ การละคร ดนตรีนาฏศิลป์และความเชื่อในการบำบัดรักษาโรค ในบทละคร มะโย่ง เรื่อง เดอวามูดา ซึ่งเป็นวรรณกรรมในความเชื่อของศาสนาฮินดูพราหมณ์ซึ่งเคยรุ่งเรืองในอาณาจักรลังกาสุกะก่อนที่จะเปลี่ยนมารับศาสนาอิสลาม ในละครกล่าวว่า ว่าวเบอร์อามัสเป็นพาหนะของเจ้าชายเดอวามูดาในการเดินทางไปหาเจ้าหญิงลัตตามาตาที่อยู่บนสรวงสวรรค์ ว่าวเบอร์อามัสจึงมีรูปร่างเหมือนกับเทวดาคือ มีแขน และมีขา

คุณค่า ความสำคัญ ทางวัฒนธรรม ของ ว้าวเบอร์อามัส

“ว้าวเบอร์อามัส” หรือที่รู้จักในนาม “ว้าวทองแห่งมลายู” เป็นว้าวที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นในวัฒนธรรมของชาวมลายู เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมายาวนาน ว้าวเบอร์อามัส เปรียบเสมือนเป็นเครื่องบันทึกประวัติศาสตร์วิถีชีวิตแบบพื้นบ้านของชาวมลายู จังหวัดปัตตานี ที่ในอดีตคือหนึ่งใน 7 หัวเมืองมลายู เป็นว้าวที่แฝงหลักปรัชญา หากไม่ทำการศึกษาอย่างถ่องแท้อาจจะไม่เข้าใจว่าศิลปะบนว้าวเบอร์อามัส แฝงความหมายปรัชญาการดำเนินชีวิตให้มนุษย์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นปกติสุขในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม ที่สะท้อนผ่านโครงซี่ไม้ไผ่ กับกระดาษที่สลักเป็นลวดลายทั้งดงาม

ในสมัยโบราณ “ว้าวเบอร์อามัส” ถือเป็นว้าวชั้นสูงสำหรับชนชั้นเจ้าเมืองเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์เล่นว้าวชนิดนี้ ในอดีตการเล่นว้าวเบอร์อามัสถูกจัดขึ้นเป็นประเพณีหลังฤดูเก็บเกี่ยวในช่วงยุค 7 หัวเมืองมลายู โดยมีเจ้าเมืองแต่ละหัวเมืองเป็นผู้ขึ้นว้าวเป็นคนแรก และก่อนที่เจ้าเมืองจะขึ้นว้าวขึ้นสู่ท้องฟ้าจะต้องทำพิธีปิด “ทอง” ที่หัวว้าวเสียก่อน จึงเรียกว่า “ว้าวทอง” เพราะคำว่า “อามัส” แปลว่า “ทอง”

เอกลักษณ์ทางกายภาพ และเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นในงานว้าวเบอร์อามัส

ว้าวเบอร์อามัสในยุคแรกเริ่ม จะมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับเทวดา มีอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ คือ มีแขนขาต่อออกมาในส่วนของปีกว่าด้านบนและล่าง มีเครื่องทรงครบครัน มีลักษณะคล้ายเทพเจ้าของฮินดู แต่หลังจากที่ว้าวเบอร์อามัสถูกเผยแพร่และส่งต่อมายังสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผู้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงของว้าว โดยลดทอนรายละเอียดสัดส่วนของแขนขาหรือรูปลักษณะการเป็นเทวดาให้น้อยลง เนื่องจากความเชื่อในศาสนาอิสลามไม่นับถือร่างทรงและเทพเจ้า และเพิ่มลวดลายดอกไม้ให้มากขึ้น

เอกลักษณ์ที่โดดเด่น ของ “ว่าวเบอร์อามัส” อยู่ทั้งการขึ้นโครงไม้ไผ่เป็นรูป
 ร่างของว่าว ลักษณะของว่าวเบอร์อามัส มีความคล้ายคลึงกับ ว่าววงเดือน แต่มีส่วน
 โครงไม้ไผ่ที่ต่อออกมาในส่วนของตัวว่าวด้านบน คล้ายขามนุษย์ตามแบบฉบับของว่าว
 เบอร์อามัสโบราณ

นอกจากนี้ ความโดดเด่นของว้าวเบอร์อามัส อยู่ที่ลวดลายที่ใช้เขียนและแกะสลัก และประดับตกแต่งด้วยกระดาสีสีนฉูดฉาด ลวดลายที่สร้างสรรค์ลงบนตัวว้าวสอดแทรกเรื่องราวที่สื่อความหมายตามวัฒนธรรม และความเชื่อในศาสนาอิสลาม สะท้อนให้เห็นถึงลายแบบมลายู เช่น ลายดอกชบา ลายใบพลู ลายใบสาเก ลายผักนึ่ง ซึ่งลายดอกชบามีการเขียนกลีบดอก 5 กลีบอันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้แล้วช่างทำว้าวยังได้มีการคิดค้นรูปแบบลวดลายจากสภาพแวดล้อมที่พบเห็นได้ในธรรมชาตินำมาปรับใช้ให้เข้ากับรูปแบบลายโบราณดั้งเดิมอีกด้วย

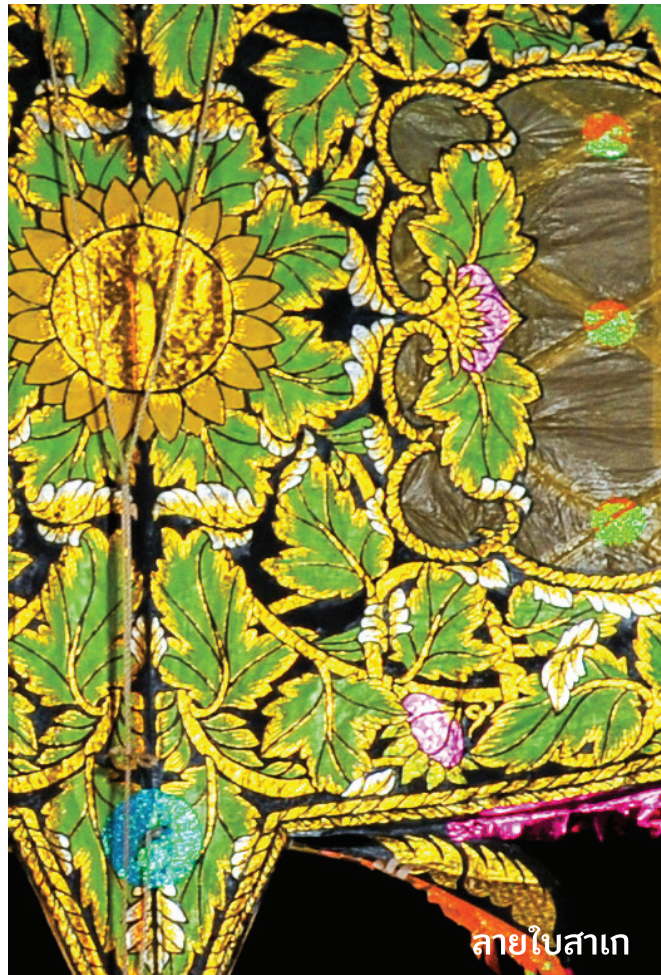

ลายดอกชบา

ลายใบพลู

ลายใบสาเก

ลายผักบุ้ง

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง และเทคนิค หรือขั้นตอน กระบวนการในงานว่าวเบอร์อามัส

ผู้สร้างสรรค์ว่าวเบอร์อามัสได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความ
ชำนาญมากกว่าการทำว่าวชนิดอื่น เพราะต้องใช้ไม้ไผ่ในการขึ้นโครง
ถึง 20-29 ซี่ ต้องเลือกไม้ไผ่ตัวเมียที่มีอายุตั้งแต่ 4 ปี ขึ้นไป ลำต้น
ใหญ่และตั้งตรง ปลายไม้หัก เพราะจะมีเนื้อที่ดีและมีความคงทน นำมา
ประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีล้นฉูดฉาด ลวดลายที่สร้างสรรค์ลงบนชิ้น
งานสอดแทรกเรื่องราวที่สื่อความหมายทางความเชื่อศาสนาอิสลาม

การทำว่าวเบอร์อามัส ไม่ใช่เรื่องง่าย ในอดีตแต่โบราณนั้น การ
ทำว่าวให้สำเร็จ 1 ตัว ต้องใช้ช่างฝีมือภายในวังถึง 7 คน ทำหน้าที่แยก
จากกันใน 7 ด้าน ได้แก่ ช่างหาไม้ไผ่ ช่างเหลาไม้ไผ่ ช่างผูกโครงว่าว
ช่างติดกระดาษ ช่างเขียนลาย (เขียนสีล้น) ช่างผูกสายยู (สายสำหรับ
ขึ้นว่าว) และช่างตรวจงาน สำหรับช่างตรวจงานนี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบ
ว่าได้ตามขั้นตอนที่ถูกต้องหรือไม่ เมื่อเสร็จดีแล้วจึงสามารถนำว่าว
ขึ้นได้

หัวใจสำคัญของการทำว่าว อยู่ที่การเหลาไม้ไผ่ การตัดไม้ไผ่ ที่ต้องใช้ภูมิปัญญาหลักร้อน เย็น ใช้ไฟและน้ำ เพื่อช่วยตัดไม้ไผ่ให้ตรง เหลาไม้ไผ่ให้เรียวเสมอกัน โดยเฉพาะในส่วนกระดูกสันหลัง หรือ แกน กลางนั้นต้องเหลาให้ตรงที่สุด เพราะหากเมื่อนำมาประดับปีกว่าแล้ว หากเหลาไม่ตรงปีกว่าจะเบี้ยวแม้กระทั่งจะวัดมาเท่ากันแล้วก็ตาม โดย ผู้ทำจะต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างละเอียดที่สุดจนสามารถผลิตขึ้น เป็นว่าวที่ความประณีตของลักษณะของดั้งเดิมเอาไว้ได้

ส่วนไม้ไผ่ที่ใช้ประกอบโครงว่าวนั้นต้องเหลาให้มีความสม่ำเสมอ กันโดยใช้วิธีการเหลาให้ส่วนกลางของไม้ไผ่ที่ใช้ทำโครงมีความแข็งแล้ว จึงค่อยๆเหลาให้อ่อนออกไปทั้งสองด้านให้ปลายมีความเรียวเท่ากันเพื่อ ให้ง่ายในการติดและมึ้นน้ำหนักที่เท่ากัน

ว่าวหนึ่งตัวใช้ไม้ไผ่มากถึง 27 ซี่ มีการผูกไม้ไผ่ที่ต้อง อาศัยการผูกถึง 7 รอบ เพื่อเป็นไปตามรูปแบบ ลวดลายที่ใช้เขียน สะท้อนให้เห็นถึงลายแบบมลายูส่วนสีสันของว่าวเบอร์อามัสนั้นคง ไว้ซึ่งเอกลักษณ์การใช้สีแบบดั้งเดิมด้วยการใช้สีเพียง 7 สี บนว่าว เบอร์อามัส 1 ตัว โดยเน้นใช้สีสันที่มีความสดใสโดดเด่นสะดุด ตา นอกจากนี้แล้วว่าวเบอร์อามัสยังจัดเป็นว่าวชนิดมีปีก หรือ ว่าว มีแฉก เมื่อขึ้นไปลอยตัวโดยบินอยู่บนท้องฟ้าแล้วจะต้องมีการส่าย ไปมา ขึ้นดัดลมบนมีความสมดุลในการส่วนหัวซ้ายขวาอย่างสง่างาม

ส่วนความสูงของวาวเบอร์อามัสนั้นไม่ได้มีการระบุเอาไว้
ขึ้นอยู่กับผู้ใช้และผู้ทำว่ามีความต้องการความสูงขนาดใด แต่ต้องใช้
ไม้ไผ่ 27 ซี่ขึ้นไป เพื่อให้มีความแข็งแรงเมื่อขึ้นไปบนท้องฟ้าแล้วจะไม่
สะเทือน หรือ ถ้ามีการทำวาวขนาดใหญ่ก็ต้องเพิ่มจำนวนซี่ไม้ไผ่เข้าไป
อีกอาจจะต้องใช้ถึง 30 ซี่ ขึ้นไป เพื่อไปเสริมให้วาวมีความแข็งแรง
ถ้าหากมีลมแรงตัววาวจะไม่สะเทือนมาก โดยต้องเหลาทั้ง 27 ซี่ให้มี
ขนาดที่เท่ากันเพื่อให้เกิดความสมดุล หากเหลาไม่เท่ากันแล้วในเวลา
ขึ้นวาวจะทำให้เอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง หรือ สามารถเรียกได้ว่าตรง
กลางนั้นแข็งส่วนตรงปลายนั้นพลิ้วอ่อนเพราะสามารถต้านแรงลมได้ดี
เมื่อมีลมแรงมาวาวเบอร์อามัสก็จะไม่ตก

เมื่อนำส่วนประกอบทั้งหมดประกอบเข้ากันแล้วจะพบว่าในส่วน
กลางของตัววาว คือ ส่วนหัวใจ และ บริเวณส่วนท้ายของตัววาวจะต้อง
มีความแข็งแรง แต่ในส่วนอื่น เช่น ส่วนหัว หรือ ส่วนเอวนั้นจะต้อง
อ่อนตัวเพื่อให้เกิด ความยืดหยุ่นเมื่อมีแรงลมเข้ามาปะทะวาวจะยัง
ลอยตัวคงความสวยงามอยู่ได้

ในการสร้างสรรค์งานหัตถศิลป์วาวเบอร์อามัสนั้นต้องมีการ
ใช้ไม้ไผ่รวมถึงกระดาชวาวเป็นส่วนประกอบหลักจนสามารถรังสรรค์
ขึ้นเป็นวาวที่มีความสวยงามได้ โดยมีขั้นตอนหลักในการทำดังนี้

• การคัดเลือกไม้ไผ่

การเลือกไม้ไผ่สำหรับใช้ทำวาวเบอร์อามันั้นต้องเลือกไม้ไผ่ที่มีความแก่จัดมีอายุได้ 4 ปี ขึ้นไปและเป็นไม้ไผ่ที่มีส่วนปลายสมบูรณ์โดยปกติ ไม้ไผ่จะแบ่งออกเป็น 2 เพศ คือ

- เพศผู้ ไม้ไผ่ที่เป็นเพศผู้ ตรงปลายจะหัก

- เพศเมีย ลักษณะของไม้ไผ่เพศเมียจะลำใหญ่ ปลายของไม้ไผ่มีความสมบูรณ์ จึงเหมาะที่จะนำมาทำวาว เพราะมีความยืดหยุ่นได้ดี

เมื่อเลือกไม้ไผ่ได้แล้วนั้น ก็นำมาผ่าและตากในแสงแดดจัดทิ้งไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ให้แห้ง ก่อนนำไปตากไว้ในที่ร่มประมาณ 1-2 เดือน ให้แห้งสนิทหลังจากนั้นจึงนำมาเหลาได้

การคัดเลือกไม้ไผ่

การผ่าและเหลาไม้ไผ่

• การผ่าและเหลาไม้ไผ่

หลังจากไม้ไผ่แห้งดีแล้วนำไม้ไผ่มาผ่าจากโคนไปถึงยอด หลังจากนั้นขัดปลายส่วนที่เป็นเปลือกด้านนอกออก และเหลามุมลบคม โดยจะเหลาตรงบริเวณปีกแม่ก่อน โดยไล่การเหลาตรงแกนกลางของไม้ปีกแม่ให้มีความแข็งมากที่สุด และเหลาไล่ตรงด้านซ้ายและขวาเล็กน้อย ให้มีความอ่อนและยืดหยุ่น

เมื่อเหลาตรงปีกแม่เสร็จ ขั้นตอนต่อมา คือ เหลาบริเวณกระดูกสันหลัง โดยวัดไม้ไผ่ที่เป็นกระดูกสันหลังให้มีความใหญ่กว่าปีกแม่ประมาณ 1-4 นิ้ว ขึ้นอยู่กับขนาดของวาว หากไม้ไผ่กระดูกสันหลังคดงอไม่ตรงต้องนำ สอนไฟ โดยเริ่มขั้นตอนด้วยการนำไม้ไผ่มาแช่ในน้ำก่อนเมื่อแช่แล้วจึงนำขึ้นมาสอนไฟ (อังไฟ) ใช้ไฟจนเฉพาะตรงจุดที่ไม้ไผ่คด เพื่อดัดไม้ไผ่ให้ตรงที่สุด เมื่อสอนไฟดัดจนตรงดีแล้วให้นำมาแช่ในน้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ไม้ไผ่อยู่ตัว สำหรับการสอนไฟไม้ไผ่ใช้สอนเฉพาะกระดูกสันหลัง หรือ ใช้ไฟลงในส่วนของปีกแม่รวมถึงปีกลูกในส่วนที่คด แต่ในบางชิ้นส่วนที่มีขนาดเล็กเมื่อนำมาขึ้นโครงแล้วจะมีการยืดหยุ่นตัวไปตามเชือกที่ได้ผูกไว้

• การขึ้นโครง

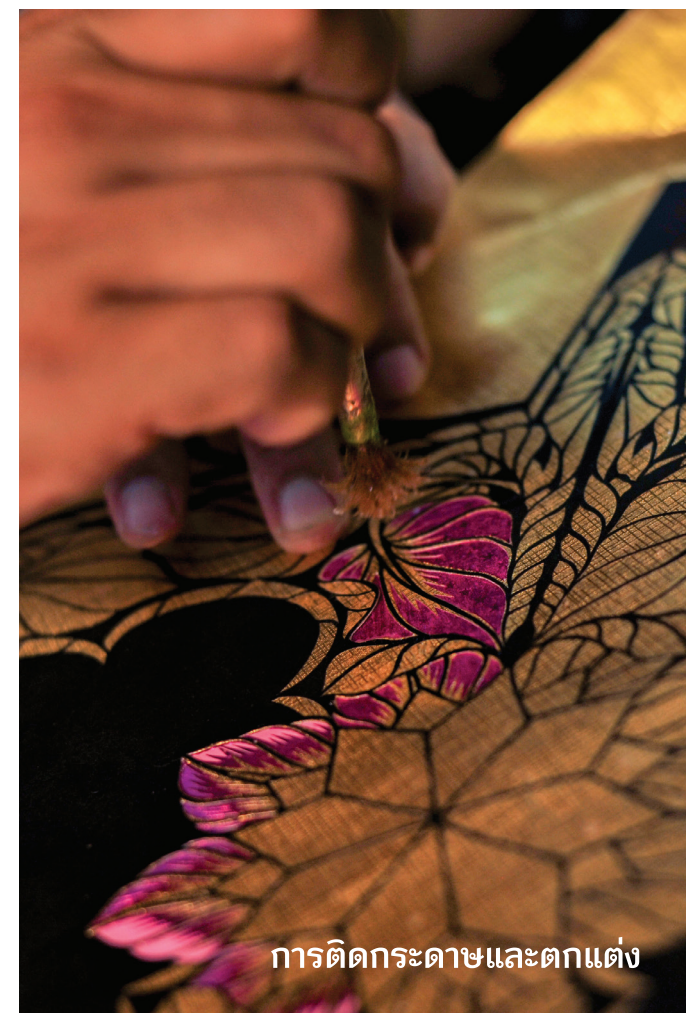
ในขั้นตอนการขึ้นโครงว่าวต้องมีการกำหนดจุดทำปีกแม่บนไม้กระดูกสันหลังก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อกำหนดจุดได้แล้วจึงเริ่มลงมือทำหัวใจซึ่งหัวใจของว่าวนั้นจะอยู่บริเวณส่วนกลางของตัวว่าวเบอร์อามัส เมื่อทำเสร็จจึงเริ่มทำปีกต่อโดยกำหนดให้ปลายปีกทั้งสองข้างของว่าวเบอร์อามัสตรงกับส่วนหัวใจของตัวว่าวเมื่อเสร็จขั้นตอนนี้แล้วจึงเริ่มทำส่วนประกอบอื่นต่อไป

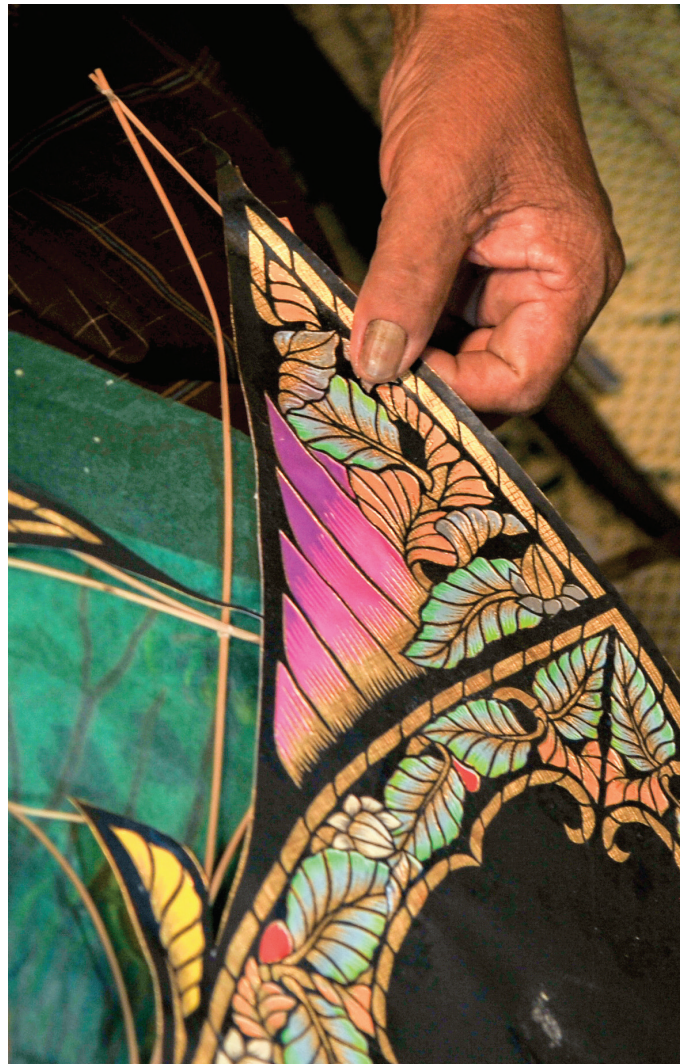
สำหรับเคล็ดลับในการผูกขึ้นโครงว่าวเบอร์อามัสต้องผูกให้ระยะปีกมีความกว้างและดูสวย ส่วนปลายของปีกต้องมีความเรียวยาว อีกทั้งกระดูกสันหลังในส่วนท้ายสุดนั้นต้องผูกให้แข็งแรงทนกับหัวใจโดยใช้วิธีการผูกเชือก 7 รอบเพื่อให้แต่ละชิ้นส่วนยึดกันให้แน่นที่สุดเนื่องจากส่วนท้ายของว่าวจะสลุบทำให้สามารถขึ้นได้สูงอีกทั้งยังทำให้ตัวว่าวมีความสวยงามมากขึ้น

• การติดกระดาษและตกแต่ง

เมื่อได้โครงครบแล้วจึงนำมาติดกระดาษ โดยกระดาษนี้ต้องติดให้ตรงระยะปีกให้มีความกว้างเท่ากันโดยติดกระดาษพื้นก่อนแล้วจึงติดลายในส่วนของการติดลายนั้นสามารถติดได้ตามความต้องการของผู้ทำ

ครูแวฮามิ วานี
ครูศิลป์ของแผ่นดิน ประจำปี 2560

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา งานว่าวเบอร์อามัส

ปัจจุบัน “ว่าวเบอร์อามัส” เป็นว่าวสำหรับการละเล่นของชาวมลายูใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ หรือใน แถบประเทศมาเลเซีย เป็นภูมิปัญญาที่ใกล้สูญหาย หากแต่ในวันนี้ ยังมีครอบครัว “วานี” โดยครูแวฮามิ วานี และลูกชาย ไวโรจน์ วานี ที่ยังเหลืออยู่เพียงครอบครัวเดียวที่เป็นผู้สืบทอดว่าวเบอร์อามัส ให้คงอยู่โดยไม่สูญหายไปจากชายแดนใต้ มาถึงในปัจจุบัน

เมื่อวัฒนธรรมพื้นถิ่นการทำว่าวของชาวดินชายแดนใต้ใกล้จะเลือนหายไปตามกาลเวลา เพราะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ในด้านต่างๆ ที่เข้ามาแทรก แต่ลูกหลานในอำเภอสายบุรี อย่างครอบครัว วานี ยังเห็นถึงความสำคัญของว่าวในวัฒนธรรมมลายูที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เป็นมรดกภูมิปัญญาของท้องถิ่นชายแดนใต้ ที่เหลืออยู่เพียงครอบครัวของตนเองเท่านั้นที่ทำว่าวเบอร์อามัส หากไม่มีการสืบสานต่อไป ก็คงจะสูญหายไปจากท้องถิ่นในที่สุด

เอกลักษณ์ของบาตรพระฝีมือของชุมชนบ้านบาตรแห่งนี้คือ รอยตะเข็บ 8 ชั้นจางๆ ที่ปรากฏอยู่รอบบาตร และถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนนี้มาตั้งแต่ครั้งโบราณ สืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นบาตรพระของชาวชุมชนบ้านบาตรจึงมีชื่อเสียงมาก เพราะเป็นบาตรบุทำมือที่ต้องขึ้นรูปด้วยการตีเหล็กประสานเข้าด้วยกันที่ละแผ่น และแบ่งหน้าที่กันทำตามกระบวนการ ประกอบด้วย ช่างตีขอบ ช่างต่อบาตร ช่างเส้น ช่างลาย ช่างตี และช่างตะไบ ซึ่งต้องอาศัยฝีมือและความอดทนอย่างสูง

ครูหิรัญ เลือศรีเสริม เป็นหนึ่งในช่างทำบาตรแห่งชุมชนบ้านบาตร ผู้สืบทอดการตีบาตร มาเป็นรุ่นที่ 6 ของตระกูลเลือศรีเสริม ที่ยังคงยึดมั่นการทำบาตรโบราณให้คงอยู่คู่ชุมชนบ้านบาตรแห่งนี้ให้ภูมิปัญญาการทำบาตรที่มีมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษสมัยกรุงศรีอยุธยาต้องสูญหายไปตามกาลเวลา ด้วยความมุ่งมั่น

“ว่าวเบอร์อามัส ไม่ใช่ของผมคนเดียว แต่เป็นสิทธิ์ของทุกๆ คน ผมเป็นเพียงผู้อนุรักษ์ สืบสานไว้ เท่าที่ยังมีลมหายใจ จะขอรักษางานว่าวเบอร์อามัส ให้คงอยู่ต่อไปได้ ไม่อยาก ให้สูญหายไป ถ่ายทอดให้ลูกได้สืบสาน และพยายามถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนเห็น ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของมลายูที่ได้สืบทอดต่อกันมา ให้อยู่กับรุ่นลูก รุ่นหลาน และพื้นถิ่นได้ต่อไป”

“ว่าวเบอร์อามัสเป็นงานที่ทรงคุณค่า เป็นภูมิปัญญาที่มีมาอย่างยาวนาน จะเป็นสิ่งที่น่าเสียดายถ้าเราปล่อยให้งานหัตถศิลป์สูญหายไป เห็นได้ถึง ประเทศที่เจริญแล้ว ถึงวันหนึ่งเขาจะหันกลับมา เสาะหา และอนุรักษ์งานไว้ แต่ถ้าเราปล่อยให้ถึงตอนนั้น ก็อาจจะสายไปเสียแล้ว”

เป็นคำกล่าวของผู้รักษา สืบสานงานทำ “ว่าวเบอร์อามัส” อย่างครูแวฮามิ วานี และลูกชาย ที่รักและ ห่วงแหนมรดกภูมิปัญญาของตน ยังคงอนุรักษ์ สืบสานศิลปะ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีว่าวของชาวมลายูให้ คงอยู่คู่แผ่นดิน อีกทั้งยังได้นำว่าวเข้าไปเป็นหลักสูตร ศิลปะสอนเด็กๆ ในโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนได้อีกด้วย

ครูแวฮามิ วานี สืบสานภูมิปัญญาการทำ “ว่าวเบอร์อามัส” มาตลอดระยะเวลาว่า 60 ปี ได้ทุ่มเท แรงกาย แรงใจ ให้กับว่าวเบอร์อามัส เพราะนอกจากการอนุรักษ์หัตถกรรมแห่งภูมิปัญญาชายแดนได้ แล้ว ยังเป็นการสืบทอดตระกูลสายช่างทำว่าวเบอร์อามัสของบรรพบุรุษให้คงอยู่คู่แผ่นดินเพื่อให้คนรุ่นหลัง ช่างรุ่นหลัง คนในพื้นที่นั้นยังคงได้ รู้คุณค่าเอกลักษณ์ท้องถิ่นในวัฒนธรรมของชาวมลายูด้วย

ในวันนี้ ซึ่งนอกจากครูแวฮามิ วานี จะเป็นผู้สืบทอดการทำ ว่าวจากบรรพบุรุษที่สืบทอดมานาน 2-3 ช่วงอายุของบรรพบุรุษ เป็นผู้มี ความชำนาญในการขึ้นโครงว่าวตามรูปแบบของว่าวเบอร์อามัสด้วย ภูมิปัญญาที่สืบทอดจากสายตระกูลช่างของตนจนแทบหาคนเทียบ ฝีมือในท้องถิ่นได้ยากนัก ยังเป็นผู้มีส่วนร่วมผลักดันและรื้อฟื้นการ อนุรักษ์ว่าวเบอร์อามัส ร่วมกับนักอนุรักษ์ว่าวชายแดนใต้ จากที่เคยใกล้ สูญหายไปจากวิถีแดนใต้ จนในปัจจุบันมีการตื่นตัวที่จะอนุรักษ์เพื่อไม่ให้ สูญหาย และยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำ ว่าวเบอร์อามัส ที่ใกล้สูญหาย มาเผยแพร่ให้ทั้งเยาวชน และช่างในท้องถิ่น อย่าง ต่อเนื่อง โดยมี นายไวยโรจน์ วานี ลูกชาย เป็นอีกหนึ่งแรงขับเคลื่อนร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความมุ่งมั่นที่ ต้องการจะอนุรักษ์สืบสาน ว่าวพื้นถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายู อย่าง “ว่าวเบอร์อามัส” ที่สืบทอดผ่านกาลเวลาอย่างยาวนานเอาไว้ เนื่องจากกลัวว่าวันหนึ่งจะสูญหายไปจากในวิถีชีวิตของวัฒนธรรม มลายูชายแดนใต้

การถ่ายทอดส่งต่อภูมิปัญญาเพื่ออนุรักษ์สืบสาน และพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดงานว่าวเบอร์อามัส

นอกเหนือจากความตั้งใจ และความมุ่งมั่นของช่างในพื้นที่นั้น อย่างครอบครัว วานี ที่รักษา สืบทอด ว่าวเบอร์อามัส ไม่ให้สูญหายไป จากชายแดนใต้แล้ว ทำให้ในปัจจุบันได้มีการพัฒนางานว่าวให้มีความ หลากหลาย มีการปรับปรุงพัฒนาให้ผลงานมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงรูปแบบ ลวดลายดั้งเดิมตามแบบฉบับของ ว่าวเบอร์อามัส ที่ เป็นรูปแบบเฉพาะท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เน้นวาดลวดลาย ที่เห็นตามธรรมชาติ เช่น ลายผักบุ้ง ลายใบฝืน ลายใบไม้ ลายดอกไม้ เป็นต้น ลวดลายที่สร้างสรรค์เหล่านี้ ไม่ใช่เพียงแค่ความสวยงาม เท่านั้น แต่ยังสื่อถึงความหมายที่ลึกซึ้งที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบของ ลวดลายอีกด้วย เช่น เส้นรอบกรอบ เปรียบเหมือนขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดำรงสืบทอดกันมาตามคำสอนของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์

เส้นกัน เปรียบเหมือนขอบเขตที่ผู้สอนกำหนดไว้ ยอดไม้ที่แตกแขนง เปรียบเหมือน ความงอกงามตามวิถีชีวิตที่ดี ใบไม้ ดอกไม้ เปรียบ เหมือนชีวิตตามธรรมชาติ ลวดลายที่วาดลงบนผืนกระดาษก็จะไม่ว่าง ซ้อนทับกันเกินไป หมายถึง การไม่ทำร้ายซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนขนาดของว่าว ให้มี ตามความต้องการของผู้บริโภค ให้สามารถใช้เป็นของขวัญ ของฝาก ของตกแต่งบ้าน ตกแต่งสถานที่ หรือใส่กรอบให้สวยงามสำหรับใช้เป็น ของขวัญ ของตกแต่ง ได้หลากหลายมากขึ้น โดยความเปลี่ยนแปลงนี้ ได้มาจากการสืบทอดเจตนารมณ์ของครอบครัว “วานี” โดย ครูแวฮามิ วานี และลูกชาย ไวยโรจน์ วานี ผู้ที่จะมาสืบทอดเส้นทางของการทำว่าว เบอร์อามัส ให้คงอยู่คู่แผ่นดินถิ่นใต้ โดยไม่สูญหายไป

ว่าวเบอร์อามัส เป็นงานที่ทรงคุณค่า
เป็นภูมิปัญญาที่มีมาอย่างยาวนาน
จะเป็นสิ่งที่น่าเสียดายถ้าเราปล่อยให้สูญหายไป

ครูแวฮามิ วานี

คุณไวโรจน์ วานี

ครูศิลป์ของแผ่นดิน ประจำปี 2560

ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม ประจำปี 2560

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว่างประเทศ
(องค์การมหาชน)

